

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ ТА ОСВІТИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.Г. КОРОЛЕНКА

МУЗИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Навчальна програма

для магістрантів психолого-педагогічного факультету спеціальності
8.010103 – «Педагогіка і методика середньої освіти. Музика»

Полтава – 2007

Музична психологія: Навчальна програма для магістрантів психолого-педагогічного факультету спеціальності 8.010103 – «педагогіка і методика середньої освіти. Музика» /Укл. Євстігнєєва Н.І. – Полтава: ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2007 р. – 24 с.

Рецензенти: кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри музики ПДПУ імені В.Г. Короленка *Лобач О.О.*

кандидат мистецтвознавчих наук, доцент кафедри музичної педагогіки
Мукачівського педагогічно-гуманітарного інституту *Росул Т.І.*

Навчальна програма містить мету, завдання, зміст, вимоги до знань і вмінь студентів, навчально-методичне забезпечення курсу «Музична психологія», який призначений для магістрантів психолого-педагогічного факультету спеціальності 8.010103 – «педагогіка і методика середньої освіти. Музика».

Затверджено вченою радою ПДПУ імені В.Г. Короленка протоколом

№ __ від _____ 2007 р.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з курсу «Музична психологія» є складовою частиною навчального плану для магістрантів психолого-педагогічного факультету зі спеціальності 8.010103 – «Педагогіка і методика середньої освіти. Музика».

Предметом курсу «Музична психологія» є фундаментальні поняття музичної психології, які входять до психології мистецтва, включають питання впливу музики на людину та його активну музичну діяльність. До змісту курсу "Музична психологія" входить вивчення: процесів формування, розвитку і визначення музичних здібностей особистості; психологічних механізмів музичного твору, виконання, сприйняття і навчання музиці; методів застосування музики як масового засобу комунікації; впливів функціональної музики на продуктивність праці; лікувальної дії музики на людину; професійної діяльності музиканта в контексті навчання, виховання професійних і артистичних якостей, уміння спілкуватися з публікою і впливати на неї; сутності естетичної, етичної і виховної ролі музики у формуванні підростаючих поколінь; впливів музики на підвищення творчого потенціалу майбутнього магістра з музики.

Складність розвитку музичної психології полягає в недостатній кількості дослідників, які мають професійну музичну і психологічну освіту, а також у відсутності методик такої підготовки, що й зумовило введення даного курсу у програму підготовки магістрантів з музики.

Мета курсу – підготувати магістрантів з музики до педагогічного керування процесом формування музично-психологічної культури студентів середніх закладів освіти та культури.

Завдання курсу:

- ознайомити студентів із теоретико-методологічними засадами музичної психології;
- дати студентам систематизовані знання про психолого-педагогічні умови ефективного керування музично-комунікативними процесами;
- забезпечити опанування методами та прийомами формування психологічної культури майбутніх музикантів-педагогів;
- сформувати у майбутніх педагогів-музикантів практичні вміння та навички з музичної психології;
- виховати й розвинути у студентів творче сприймання музичного мистецтва, художньо-естетичну та емоційну культуру, здатність до емоційного самопізнання, самовираження й переживання через музику, збагатити емоційний досвід, розширити емоційно-естетичний тезаурус.

Після закінчення вивчення курсу студент повинен **знати:**

- сутність, мету, завдання, зміст і логіку музичної психології;
- особливості музичної діяльності музиканта, психологічні процеси;
- психолого-педагогічні умови оптимальної організації процесу музичних комунікацій;
- особливості музично-комунікативних процесів.

Уміти: діагностувати музичні здібності молоді, створювати музично-комунікативні ситуації за музично-психологічними законами, впроваджувати отримані знання на практиці власної педагогічної діяльності.

ЗМІСТ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

ТЕМА 1 «ВСТУП. ІСТОРІЯ МУЗИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ»

Предмет, задачі, зміст курсу. Гуманістична педагогіка та парадигма ненасильницького управління. Історичне становлення музичної психології. Музика і медицина. Напрямки музичної психології.

Музична психологія як інтегративна наука. Зародження музичної психології як науки. «Магічний» характер впливу музики у первісних і примітивних племенах. Жерці й музика в Древньому Єгипті. Трактати древньосхідних філософів Аль-Фарабі та Ібн Сіні про вплив музики на людей. Музика як психотерапевтичний і психогігієнічний засіб у Древній Греції (теорія етосів, вчення про евритмію, герменевтика, катарсична теорія, давньогрецькі міфи). Залежність процвітання нації від характеру музики (Древній Китай). Система мантр і мистецтво раги в Древній Індії. Теорія афектів (Р. Декарт, Г. Аретинський, Боецій). «Іатромузика» А. Кірхера. Початок розвитку музичної психології в ХІХ ст.: резонансна теорія почуттів Г. Гельмгольца, ідеї атомізму К. Штумпфа, естетика почуття (Э. Ганслік, Г. Лотце, Х. Ноль, Г. Бекінг). ХХ ст.: музична герменевтика Г. Кречмера, Д. Кука; психологічний енергетизм Е. Курта, «закон парсіномії» А. Веллека та ін.

Психологія музичного сприйняття (Б.В.Асаф'єв, БЛ.Яворський, Ю.Н.Тюлін, Л.А.Мазель, Е.В.Назайкинській, В.В.Медушевській, Б.М.Теплов, М.В.Блінова, С.Н.Беляєва-Екземплярська), психологія виконавської діяльності, психологія музичної творчості, психологічна підготовка музиканта (Н.А.Ветлугиной, В.К.Белобородової,

Ю.Б.Алієва), соціологія музики, діагностика музичних здібностей, психологія музичного навчання.

ТЕМА 2 «ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МУЗИКАНТА»

Ознаки музикальності. Особистість музиканта. Джерело музичної творчості. Особливості діяльності музиканта. Порівняння гри дитини і гри музиканта.

Відчуття емоційної виразності звуковисотного руху, оперування музично-слуховими уявленнями, відчуття емоційної виразності музичного ритму як основа музикальності.

Особливості особистостей видатних маестро. Спеціальні здібності та різносторонність дарування. «Талант, Творчість, Труд, Терпіння, Вимогливість». Музична пам'ять Моцарта, Ліста, Тосканіні. Самоосвіта, універсалізм великих музикантів, літературний талант Чайковського, Глинки, Шопена, Берліоза. Прагнення до життєвих вражень, насичене емоційне життя. Кризовий стан поза роботою. Безпосереднє творення як основна мотивація творчої праці.

Натхнення та праця. Вимогливість до себе та своєї творчості. Занижений рівень самооцінки, «комплекс неповноцінності» великих артистів. Творча воля як здатність досягати втілення задуму. Переборення життєвих перешкод на шляху до успіху. Особливості характеру великих художників – вразливість, непрактичність, імпульсивність як причини важких життєвих колізій. Талант великих художників перетворювати негативні емоції на вино музики і краси («Зігфрід» Р. Вагнера, "Симфонія до радості" Л. Бетховена, «Реквієм» В. Моцарта). Емоційна вразливість і сильна реакція на події життя як

ознаки слабкості нервово-психічної організації. Напружена праця і вміння витримувати величезні навантаження, пов'язані з роботою – як свідчення сили характеру, який долає слабкість.

Вираження власних думок і настроїв, світовідчування людей цілої епохи – характерна риса геніїв. Прагнення виразити суспільні умонастрої як один з сильних мотивів творчості.

ТЕМА 3 «ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОСТІ»

Об'єктивне і суб'єктивне в творчості. Життя як процес творчості. Знання, вміння і навички в творчому процесі. Психологічні особливості творчої особи. Несвідоме начало в творчості. Творчість і дотепність. Розвиток творчих здібностей. Натхнення

Творчий процес як діяльність людини, що направлена на створення нового, оригінального продукту у сфері мистецтва. Об'єктивна цінність творів мистецтва, які не мають аналога в історії культури. Суб'єктивна цінність продуктів творчості як нове для самого митця.

Сутність творчого акту. Відкриття у художній творчості. Створення узагальнених художніх образів. Творчість з точки зору психофізіології. Концепції особи американського психолога Еріка Еріксона. Вихід з кризи як творче рішення виниклої проблеми. Прояв творчого акту за Л.Виготським.

Роль знань, умінь і навичок у творчих діях. Творча фантазія художника та майстерність. Теорії сучасної психології і педагогіки про ступінь загального творчого розвитку, генетичні особливості будови нервової системи, розвиток природних творчих здібностей.

Соната «Диявольські трелі» Джузеппе Тартіні. «Нічні» мелодії Ф.Шуберта. Увертюра до опери «Шовкові сходи» Дж. Россіні.

Явище бісоціації. Психічний стан натхнення. Вплив щастя та нещастя на створення мистецьких шедеврів. Геніальність та психічні захворювання. Чергування переміжних станів екстазу і занепаду сил як найістотніша риса геніїв.

ТЕМА 4 «ХУДОЖНЯ ТВОРЧІСТЬ»

Фрейд про природу художньої творчості. Катарсична теорія мистецтва. Особливості творчості композитора. Особливості творчості виконавця.

Подібність природи художнього твору та сновидіння. Природа художника та створення художніх творів. Ортодоксальний психоаналіз З. Фрейда про творчий акт художника як заміщуючий вид діяльності, при якому незадоволені потреби, що є у художника, знаходять своє символічне відтворення і задоволення у вигляді слів, фарб, звуків, рухів. Компенсаторна функція мистецтво. Катарсична теорія мистецтва Аристотеля. Психологічний механізм катарсису та естетична реакція за Л.С. Виготський.

Позиції емоційного зараження відчуттями художника, вираженими в творі мистецтва, інших людей (Л.Толстой). Художня творчість як необхідний аспект життя суспільства і необхідна умова життя всякого справжнього художника. Суперечність теорій художньої творчості. Суть творчого акту. Об'єктивування образу. Володіння творчим процесом художником та стан внутрішнього спокою і врівноваженості. Стратегічний план виконання музичного твору (роздвоєння уваги і з розвитком уміння слухати себе із сторони). Тріада «композитор – твір – виконавець». Інтерпретація мистецького твору.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ТЕМА 5 «СПРИЙМАННЯ МУЗИКИ»

Сприйняття як процес категоризації. Соціально-психологічні чинники сприйняття. Сприйняття «серйозної» і «легкої» музики. Несвідомі аспекти музичного сприйняття. Сприйняття музичного ритму. Сприйняття музики і проєкція особистості. Розвиток музичного сприйняття.

Сприйняття, класифікація, категоризація, емоційне відчуття змісту твору за Дж. Брунером. Залежність сприймання від психологічних особливостей самого спостерігача, його життєвого досвіду, темпераменту, психічного стану. Тезаурус, минулий соціальний досвід особистості, проєкція. Музичне сприйняття і музичний твір; «переживання-розуміння-естетичне задоволення».

Розвиток музичного сприйняття (підвищення тонкості звуковисотного слуху і його похідних, розширення кола знань слухача про музичні стилі, жанри, форми). «Серйозна» та «легка» музика. «Духовна» і «бездуховна» музика в середні віки. Екстравертований характер сприйняття легкої музики та інтровертований – серйозної. Діонісійське і аполонічне начала сприймання музичних творів.

Несвідомі аспекти музичного сприйняття. Трансперсональна психологія про ірраціональні структури свідомості. З. Фрейд, К. Юнг про феномен несвідомої області психіки. Колективні архетипи К. Юнга.

Розвиток музичного сприйняття. Процес активної співтворчості і співпереживання ідеям і образам, вираженим на мові невербальної комунікації як основа розвитку музичного сприймання. Роль спеціальних музичних здібностей – слуху, пам'яті, мислення, уяви як якості музичного сприймання. Етапи сприймання музичного твору.

Зв'язок емоційних переживань людини з етичними цінностями. Досягнення вищого рівня розвитку музичного сприйняття («пікове переживання» за А.Маслоу).

ТЕМА 6: «ТЕМПЕРАМЕНТ І ХАРАКТЕР МУЗИКАНТА»

Темперамент характер. Характеристики класичних типів темпераменту. Низькорективні і високореактивні типи. Шопен і Ліст. Моцарт. Чайковський. Рахманінов. Россіні.

Взаємозв'язок темпераменту і характеру. Чотири основні типи темпераменту (сангвінік, холерик, флегматик і меланхолік). Основні властивості нервової системи людини за І.П.Павловим (сила нервової системи; врівноваженість нервових процесів гальмування і збудження; рухливість нервових процесів).

Характеристики класичних типів темпераменту. Класифікація темпераментів індивідів за В. Шелдоном (вісцеротонік, сома-тотонік і церебротонік). Самовиховання, самоконтроль. Низькорективні і високореактивні типи. Збудливості і реактивності, працездатність і витривалість. Типи акцентуації характеру К.Леонгарда (гіпертимний, застряючий, емотивний, педантичний, тривожний, циклоїдний, демонстративний, збудливий, дистимний, екзальтований).

Ітровертованість Ф. Шопена. Екстравертованість Ф. Ліста. Ітраверсія та мініатюри. Астенічність і психастенічні риси Шопена, їх втілення в музиці (зіставлення епізодів, мажору і мінору, нюансів forte і piano). Гіпертимність, екстраверсія, естероїдність, риси естероїдності Ф. Ліста (переваження немислимо швидких темпів фіналів його

рапсодій, концертів, етюдів, манера поведінки на естраді). Риси сангвінічного темпераменту, ознаки естероїдного типу Моцарта.

Риси меланхолійного темпераменту, інтровертованість П.І. Чайковського. Боязнь публічних виступів, схильність до меланхолії. Риси шизотимного типу С.В.Рахманінова. Паранояльні риси. Життєрадісний сангвінік Россіні. Оптимізм та добрий гумор.

Взаємозв'язок музичного дарування з психодинамічними характеристиками особистості. Роль природжені властивостей нервової системи. Прояв характеру композитора у музичній творчості.

ТЕМА 7: «ПРИРОДА ЕМОЦІЙ ЛЮДИНИ. МОДЕЛЮВАННЯ ЕМОЦІЙ В МУЗИЦІ»

Взаємовідношення емоцій і почуттів. Причини виникнення різних емоцій. Емоції і стрес. Емоції в музиці. Моделювання емоцій. Співвідношення емоцій в музичному творі.

Роль емоцій в житті людини. Теорій емоцій (концепції У.Джемса, К.Ізарда, К.Ланге, У.Кеннона, П.Барда, С.Шехтера). Теорія когнітивного дисонансу Лео Фестінгера. Необхідність знань для музиканта різноманітних теорій емоцій.

Виникнення емоцій. Різновиди емоцій. Стан емоційної напруги У.Кеннона. Вчення про стрес Г.Сельє.

Вираз емоцій засобами музики. Вчення Аристотеля, Платона, Піфагора. Правила використання консонансів та дисонансів Рамо. Відчуття в музиці за Кванцем.

Закономірності музичної виразності з погляду теорії афектів (Дж. Херріс). Рух, спрямованість, забарвлення і напруга музичного

переживання як компоненти емоції. Закономірності моделювання емоцій засобами музики за В.В.Медушевським. Модальності емоцій за В.Г. Ражніковим.

ТЕМА 8 «МУЗИЧНА КОМУНІКАЦІЯ»

Компоненти комунікативного акту. Структурування повідомлення. Теорії комунікативної дії та їх використання в музичній пропаганді. Експериментальні методи розвитку музичних інтересів.

Компоненти комунікативного акту. Теорія комунікативної дії Г.Д.Лассуелла. Системи «людина-музика», «композитор-слухач-виконавець».

Передача інформації у контексті музично-освітньої бесіди про музику (опис, оцінка, коментар). Теорії комунікативної дії і їх використання в музичній пропаганді. Когнітивна психологія і теорія соціальних ролей про сприймання інформації індивідом (теорія балансу Ф. Хайдера, теорія конгруентності Ч. Осгуда, теорія комунікативних актів Ньюкомба, теорія когнітивного дисонансу Л.Фестінгера).

Особливості процесів комунікації. Значення «Я-концепції» для музиканта. Активність реципієнта у процесі музичної комунікації.

Експериментальні методи розвитку музичних інтересів (диско-КВК, методика «Переконай несвідомого», методика ролевої взаємодії «Музика і Я», методика «Музично-ролевий ринг», музичні тренінги «Музика мови», «Прислухайся до себе», «Музичний театр» тощо). Активна, рецептивна, творча, тілесна музичні комунікації, музикомалювання, вокалотерапія, робота з комп'ютерним музичним редактором.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Аберт Г.* В.А.Моцарт: В 2 ч. – М., 1989.– Ч. 2, кн. 2.
2. *Александрова В., Мейлих Е.* Лист. – Л., 1968.
3. *Алексеев А.* Себя преодолеть. – М., 1985.
4. *Алексеев А.Д.* История фортепианного искусства. – М., 1988. – Ч. 1,2.
5. *Алексеев А.Д.* Методика обучения игре на фортепиано. – М., 1978.
6. *Алексеев А.Д.* Русские пианисты. – М.; Л., 1948.
7. *Алякринский Б. С.* О талантах и способностях: Очерки о самовоспитании. – М., 1971.
8. *Амосов Н.М.* Раздумья о здоровье. 3-е изд. – М., 1987.
9. *Андреев Д.* Роза мира. – М., 1991.
10. *Андреева Г.А.* Современная социальная психология на Западе. – М., 1978.
11. *Аристотель.* Собр. соч.: В 4 т. – М., 1975. – Т. 4.
12. *Артоболевская А.* Первая встреча с музыкой // Музыкальная жизнь. – 1985. – № 17.
13. *Асафьев Б.В.* Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. – 2-е изд. – М., 1973.
14. *Ауэр Л.* Моя школа игры на скрипке. – М., 1933.
15. *Бальзак О.* Собр. соч.: В 15 т. – М., 1955. – Т. 10.
16. *Баренбойм Л.А.* Антон Григорьевич Рубинштейн. В 2 т. – Л., 1962. – Т. 2.
17. *Баренбойм Л.А.* Музыкальная педагогика и исполнительство. – Л., 1974.
18. *Баренбойм Л.А.* Вопросы фортепианной педагогики и

- исполнительства. – М.; Л., 1969.
19. *Белинский В.Г.* Пол. собр. соч. – М., 1953-1959.
  20. *Берн Э.* Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры: Психология человеческой судьбы. – Л., 1992.
  21. *Берне Р.* Развитие Я-концепции и воспитание. – М., 1986.
  22. *Бернштейн.* Очерки по физиологии движений и физиологии активности. – М., 1966.
  23. *Бирмак А.В.* О художественной технике пианиста: Опыт психофизиологического анализа и методы работы. – М., 1973.
  24. *Благовещенский И. П.* Некоторые вопросы исполнительского искусства. – Минск, 1965.
  25. *Богоявленская Д. Б.* Интеллектуальная активность и проблема творчества. – Ростов-н/Д., 1983.
  26. *Бодалев А.А.* Формирование понятия о другом человеке как о личности. – М., 1970.
  27. *Божович Л.И.* Личность и ее формирование в детском возрасте. – М., 1966.
  28. *Бочкарев Л.* Психологические аспекты публичного выступления музыкантов-исполнителей // Вопросы психологии. – 1975. – № 1.
  29. *Братусь Б. С.* Нравственное сознание личности. – М., 1985.
  30. *Брунер Дж.* Психология познания. – М., 1977.
  31. *Буасье А.* Уроки Листа. – Л., 1964.
  32. В мире мудрых мыслей. – М., 1962.
  33. *Венгер Л.А.* Педагогика способностей. – М., 1973.

34. *Ветлугина Н.А.* Музыкальное развитие ребенка. – М., 1968.
35. *Вилюнас В.К.* Психология эмоциональных явлений. – М., 1976.
36. *Вицинский А.В.* Психологический анализ процесса работы пианиста над музыкальным произведением // Известия АПН РСФСР. – 1950. – № 5.
37. Вопросы музыкально-исполнительского искусства. – М., 1969. Вып. 5.
38. Вопросы музыкальной педагогики. – Вып. 1. – М., 1979.
39. Вопросы фортепианного исполнительства. – Вып.3. – М., 1973.
40. Воспитание музыкального слуха: Сб. статей. – М., 1977.
46. *Выготский Л. С.* Воображение и творчество в детском возрасте. – М., 1967.
47. *Выготский Л. С.* Психология искусства. – М., 1965.
41. Выдающиеся пианисты-педагоги о фортепианном искусстве. – М., 1966.
42. *Гальперин П.Я.* Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий // Исследования мышления в советской психологии. – М., 1966.
43. *Ганди М.* Моя жизнь. – М., 1969.
44. *Гат Й.* Техника фортепианной игры. – М; Будапешт, 1967.
45. *Гейне Г.* Собр. соч.: В 10 т. – М.; Л., 1956-1959.
46. *Гельмгольц Г.* Учение о слуховых ощущениях как физиологическая основа теории музыки. – М., 1975.
47. *Гессе Г.* Игра в бисер. – Новосибирск. 1991.
48. *Гете И.В.* Статьи и мысли об искусстве. – М., 1936.

49. *Глинка М.* Записки. – М. 1953.
50. *Гоголь Н.В.* Полн. собр. соч.: В 14 т. – М.; Л., 1940-1952.
51. *Головинский Г.* О вариантности восприятия музыкального образа // Восприятие музыки. – М., 1980.
52. *Гончаренко Н.В.* Гений в искусстве и в науке. – М., 1991.
59. *Горчаков Н.* Режиссерские уроки К.С.Станиславского. – М., 1951.
53. *Гофман И.* Фортепианная игра: Ответы на вопросы о фортепианной игре. – М., 1961.
54. *Грабарь И.* Моя жизнь. – М.; Л., 1937.
55. *Гройсман А.Л.* Психология. Личность. Творчество: Регуляция состояний. – М., 1992. Ч. 3.
56. *Громов Е.С.* Художественное творчество. – М., 1970.
57. *Громова Е.А.* Эмоциональная память и ее механизмы. – М., 1980.
58. *Груббер Р.И.* История музыкальной культуры. – М., 1941. – Ч. 1.
59. *Грум-Грижимайло Т.Н.* Об искусстве дирижера. – М., 1973.
60. *Гуревич П. С.* Социально-психологическое воздействие радиопропаганды // Проблемы социальной психологии и пропаганды. – М., 1971.
61. *Далькроз Ж.* Ритм: его воспитательное значение для жизни и для искусства. – СПб., 1922.
62. *Добрович А.* Воспитателю о психологии и психогигиене общения. – М., 1980.
63. *Додонов Б.И.* Эмоция как ценность. – М., 1978.
64. *Дойль К.* Собр. соч.: В 8 т. – М., 1966.
65. *Достоевский Ф.М.* Собр. соч.: В 10 т. – М., 1957. Т. 3.

66. Євстігнєєва Н.І. Музичне мистецтво як засіб саморегуляції людини: історичний, філософський, музично-теоретичний аспект / Тексти лекцій. – Полтава: ПДПУ, 2004 р. – 30 с.
67. Євстігнєєва Н.І. Огляд естетико-психологічних теорій впливу музичного мистецтва на особистість // Вісник Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка: Зб. наук. праць. – Вип. 2 – 3. – Полтава: ПДПУ, 2000. – С. 22 – 32. – Серія «Педагогічні науки».
68. Євстігнєєва Н.І. Підготовка майбутнього вчителя до використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів. –13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. – Вінниця, 2005 р. – 246 с.
69. Євстігнєєва Н.І. Поліфункціональність музичного мистецтва як детермінанта різнорівневого впливу на особистість // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. – Вип. 89. – Чернівці: Рута, 2000. – С. 20 – 27. – Серія «Педагогіка та психологія»
70. Євстігнєєва Н.І. Проведення музикотерапевтичних вправ з учнями початкових класів / Методичні рекомендації. – Полтава: ПДПУ, 2000. – 20 с.
71. Євстігнєєва Н.І. Психорегулюючий потенціал музичного мистецтва // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. – Вип. 1 (15). – Полтава, 2001. – С. 152 – 158. – Серія «Педагогічні науки».
72. Євстігнєєва Н.І. Теоретичний аспект підготовки майбутнього вчителя до використання музики як засобу саморегуляції // Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів:

Матеріали всеукраїнської наук.-практ. конференції, 1–3 березня 2000 р. – Полтава: ПДПУ, 2000.– С.71 – 73.

73. Євстігнєєва Н.І. Функціональна музика як фактор оптимізації розумової працездатності // Пренатальні психосоматичні реакції та післянатальний розвиток і формування особистості дитини: педагогічний, психологічний, медичний аспекти. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції 14-15 квітня 2004 р.– Полтава, 2005. – С. 182– 184.
74. *Житомирский Д.* Роберт Шуман. – М., 1964.
75. *Зосимовский А.В.* Формирование общественной направленности личности в школьном возрасте. – М., 1982.
76. *Иванов-Борецкий М.* Материалы и документы по истории музыки: В 2 т. – М., 1934.
77. *Изард К.* Эмоции человека. – М., 1980.
78. *Илиады А.* Природа художественного таланта. – М., 1964.
79. Искусство быть здоровым. – М., 1984.
80. Исполнительское искусство зарубежных стран. – М., 1962-1970.
81. *Карнеги Д.* Как завоевывать друзей и оказывать влияние на людей. Как вырабатывать уверенность в себе и влиять на людей, выступая публично. Как перестать беспокоиться и начать жить. – М., 1990.
82. *Касимов В.Г.* Психолого-педагогические основы формирования оптимального сценического самочувствия и учащихся-музыкантов: Дисс. ... канд. пед. наук. – М., 1989.
83. *Кнебель О.Л.* Поэзия педагогики. – М., 1976.
84. *Коган Г.* Вопросы пианизма. – М., 1968.

85. *Коган Г.* Работа пианиста. – М., 1963.
86. *Коган Г.* У врат мастерства. – М., 1961.
87. *Кон И.С.* В поисках себя: Личность и ее самосознание. – М., 1984.
88. *Кон И.С.* Психология старшеклассника. – М., 1980.
89. *Кондраишж К.* Мир дирижера. – Л., 1976.
90. *Корредор Х.* Беседы с Пабло Казальсом. – Л., 1960.
91. *Корто А.* О фортепианном искусстве. – М., 1965.
92. *Коришнуова Л.С.* Воображение и его роль в сознании. – М., 1979.
93. *Корыхалова Н.П.* Интерпретация музыки: Теоретические проблемы музыкального исполнительства и критический анализ их разработки в современной буржуазной эстетике. – Л., 1979
94. Краткий психологический словарь / Под ред. А.В.Петровского, М.Т.Ярошевского. – М., 1985.
95. *Кремештейн Б.Л.* Педагогика Г.Г.Нейгауза. – М., 1984.
96. *Купер К.* Аэробика для хорошего самочувствия. – М., 1989.
97. *Курбатов М.* Несколько слов о художественном исполнении на фортепиано. М., 1899.
98. *Леонгард К.* Акцентуированные личности. – Киев, 1981.
99. *Либерман Е.Я.* Творческая работа пианиста с авторским трестом. – М., 1988.
100. *Лист Ф.* Шопен. – М., 1956.
101. *Личко А.Е.* Психопатии и акцентуации характера у подростков // Психология индивидуальных различий: Тексты. – М., 1982.

102. *Лук А.Н.* О чувстве юмора и остроумии. – М., 1968.
103. *Львова Е.И.* Выдающиеся советские педагоги-музыканты 30—50-х годов («Московская пианистическая школа») – их принципы и методы преподавания: Автореф. на соиск.уч. ст. канд. пед. наук. – М., 1988.
104. *Маккиннон Л.* Игра наизусть. – Л., 1967.
105. *Марищук В.Л. и др.* Методика психодиагностики в спорте. – М., 1984.
106. *Марищук В.Л.* Методы оценки функциональных состояний и работоспособности // Психические состояния / Сост. и общ. ред. Л.В. Куликова. – СПб: Питер, 2000. – С. 105 – 106.
107. *Мартинсен К.* Индивидуальная фортепианная техника. – М., 1966.
108. *Матейко Я.* Условия творческого труда. – М., 1976.
109. *Махмутов М.И.* Организация проблемного обучения в школе. – М., 1977.
110. *Медушевский В.В.* О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки. – М., 1976.
111. *Метнер Н.К.* Повседневная работа пианиста и композитора. – М., 1963.
112. *Мопассан Г.* Полн. собр. соч.: В 12 т.– М., 1958.
113. *Морозов В.П.* Тайны вокальной речи. – М., 1967.
114. Музыкальное воспитание в современном мире. – М., 1970.
115. Музыкальное восприятие школьников / Белобородова В.К., Ригина Г.С., Алиев Ю.Б. – М., 1975.
116. *Муцмахер В. И.* Совершенствование музыкальной памяти

- в процессе обучения игре на фортепиано: Учеб. пособие. – М., 1984.
117. *Нейгауз Г.Г.* Об искусстве фортепианной игры. – 5-е изд. – М., 1987.
118. *Нейгауз Г.Г.* Размышления. Воспоминания. Дневники. Избранные статьи. Письма к родителям. – М., 1983.
119. *Немов Р.М.* Психология: Учеб. пособие. – М., 1990.
120. *Немов Р.М.* Социально-психологический анализ эффективности деятельности коллектива. – М., 1984.
121. *Оборин Л.Н.* Статьи, воспоминания: К 70-летию со дня рождения. – М., 1977.
122. *Обуховский К.* Психологическая теория строения и развития личности // Психология формирования и развития личности. – М., 1981.
123. Обучение и развитие // Под ред. Л.В.Занкова. – М., 1975.
124. *Паустовский К.* Собр. соч.: В 6 т. – Т. 2. – М., 1958.
125. *Перельман Н.* В классе рояля. – М., 1970.
126. *Петрушин В.И.* Артистизм – это и тренировка // Сов. музыка. – 1971. – № 12.
127. *Петрушин В.И.* Диско-КВН // Вожатый. – 1982. – № 11.
128. *Петрушин В.И.* Моделирование эмоций средствами музыки // Вопросы психологии. – 1988. – № 5.
129. *Петрушин В.И.* Музыкальное восприятие как средство изучения личности школьника // Вопросы психологии. – 1986. – № 1.
130. *Петрушин В.И.* Музыкальная пропаганда: принципы и методы // Сов. музыка. – 1990. – № 7.
131. *Писарев Д.И.* Пол. собр. соч.: В 6 т. – СПб., 1913.

132. *Платонов К.К.* О системе психологии. – М., 1972.
133. *Прокофьев Г. И.* Формирование музыканта-исполнителя.
134. *Рахманинов С.В.* Письма. – М., 1955.
135. Ребенок за роялем: педагоги-пианисты социалистических стран о фортепианной методике. – М., 1981.
136. *Рейнуоттер Дж.* Это в ваших силах. Как стать собственным психотерапевтом. – М., 1992.
137. *Роллан Р.* Музыканты наших дней. – М., 1938.
138. *Рождественский Г.* Мысли о музыке. – М., 1976.
155. *Рубинштейн С.Л.* Основы общей психологии. – М., 1973.
139. Русские писатели о литературном труде. – Л., 1959. – Т. 3.
140. *Руффо Т.* Парабола моей жизни. – М., 1966.
141. *Савшинский СИ.* Леонид Николаев. – М.; Л., 1950.
142. Салернский кодекс здоровья. – М., 1970.
143. *Серов А.Н.* Избранные статьи. – М.; Л., 1950. Т. 1.
144. *Станиславский К.С.* Работа актера над собой. – М., 1951.
145. *Степанов Н.И.* Формирование у учащихся навыков самоанализа и самооценки игровых действий в процессе обучения игре на музыкальных инструментах: Дисс. ... канд. пед. наук. – М., 1989.
146. *Стойнов А.* Искусство пианиста. – М., 1958.
147. *Тарасов Г.С.* Учебно-творческая деятельность студента-исполнителя // Вопросы психологи. – 1983. – № 3.
148. *Теплов Б.М.* Психология музыкальных способностей. – М., 1947.
149. *Уолтер Г.* Живой мозг. – М. 1966.

150. *Фейнберг С.Е.* Пианизм как искусство. – М., 1965.
  151. *Флобер Г.* Собр. соч.: В 5 т. – М., 1956.
  152. Хрестоматия по психологии. – М., 1987.
  153. *Цыпин Г.М.* Обучение игре на фортепиано. – М., 1974.
  154. *Чайковский П.И.* Переписка с Н.Ф. фон-Мекк. – В 3 т. – Т.2.– М., 1934.
  155. *Чайковский П.И., Танеев С.И.* Письма. – М., 1951.
  156. *Чаплин Ч.* Моя автобиография. – М., 1966.
  157. *Чехов М.* Путь актера. – М., 1928.
  158. *Чхаидзе Л. В.* Об управлении движениями человека. – М., 1970.
  159. *Шерковин Ю.А.* Некоторые социально-психологические вопросы пропагандистского воздействия // Вопросы психологии. – 1969. – № 4.
  160. *Шерковин Ю.А.* Функции массовой коммуникации: (Социальная психология). – М., – 1975.
  161. *Шестаков В.П.* От этоса к аффекту. – М., 1975.
  162. *Шибутани Т.* Социальная психология. – М., 1969.
  163. *Шмидт-Шкловская А.А.* О воспитании пианистических навыков. – Л., 1985.
  164. *Штейнгаузен Ф.Р.* Техника игры на фортепиано. – М., 1926.
  165. *Шуман Р.* О музыке и музыкантах. Сб. статей.: В 2 т. – М., 1973. – Т. 2.
- Щапов А.П.* Некоторые вопросы фортепианной техники: Метод, пособие для педагог, муз. вузов. – М., 1968.

ЕЛЕКТРОННИ РЕСУРСИ

1. paskal-dzheremi.viv.ru
2. referat.ru
3. art-books.webshops.ru
4. cowabunga.pl.ru
5. <http://www.erectrofon.gay.ru/>
6. <http://www.bgam.edu.by/>
7. old.ej.ru
8. <http://www.zvuki.ru/>
9. guitar.ru
10. kgamit.narod.ru
11. history.retroportal.ru
12. <http://www.acis.vis.ru/>
13. <http://www.kulto.ru/>
14. <http://www.dj.ru/>
15. kazanconservatory.ru